

Václav Fajt 70 – a půl století dobrého díla

Za umělce má mluvit jeho dílo – tuhle zásadu lze na rytce a malíře Václava Fajta vztáhnout takřka sto-procentně. Na internetu o něm naleznete jen velmi málo, dokonce nemá ani svou stránku na Wikipedii. S jeho pracemi se přitom můžeme setkávat každodenně, na poštovních známkách a na bankovkách.

FRANTIŠEK BENEŠ

Narodil se 4. srpna 1952 v Plzni, ale za své rodiště považuje Robčice, vesničku, odkud pochází jeho rodina. Jeho předkové z matčiny strany tu měli malé hospodářství, na kterém bylo pořád co dělat. Maminka Helena byla z pěti dětí a celý život se lopotila na poli nebo ve chlévě. Tatínek Václav byl dělníkem v plzeňské Škodovce, jako zámečník pracoval na lokomotivách. Po práci i on pomáhal mamince v hospodářství, však také do místního JZD vstoupili až z nezbytí a jako jedni z posledních, v roce 1958. To mimoděk vypovídá o vztahu rodiny k vládnoucímu režimu, který to samozřejmě nenechal bez odezvy, takže Václav ani po letech nemohl pomýšlet na studium na vysoké škole, i když předpoklady k tomu měl.

V Robčicích prožil krásné dětství. S o rok starším bratrem Zdeňkem rádi chodili do Tůmovky, to byl malý lesíček, vlastně jen pár borovic u potůčku, v létě tu stanovali, v zimě si udělali boby a jezdili na nich, na zamrzlé louce hráli hokej, a i když rodiče neměli peněz nazbyt, koupili mu za 35 korun brankářskou hokejku, a to byl velký zážitek! Později kolem Robčic namaloval mnoho obrazů, zachytil na nich i Tůmovku, a kdykoli se na ně dneska podívá, srdcem je pořád tam.

Na první stupeň základní školy Václav chodil v ne-dalekých Útušicích, kde maloval obrázky do kroniky. Paní ředitelce se libily, rodičům řekla, že má talent, a vyzvala je, aby ho podpořili. Na druhý stupeň chodil do tří kilometrů vzdálených Štěnovic, přesněji jezdil na kole Favorit, na který celá rodina vydělávala jedno léto sběrem jahod a borůvek; to kolo má mimochodem dodnes. Na pěkná místa museli vyrážet daleko, i několik kilometrů, ale v rodině byli zvyklí obracet každou korunu, a tak to všichni brali jako samozřejmost.

Na radu útušické paní ředitelky ho rodiče přihlásili do Lidové školy umění v Plzni, kam pak po odpoledních dojížděl. Tamní ředitel Pavel Maur, vynikající malíř a pedagog, žák Švabinského na pražské Akademii, o patnáctiletém Václavi jasnozřivě řekl, že by byl výborným rytcem, a doporučil, aby se přihlásil na Umělecko-průmyslovou školu do Turnova. To bylo od Robčic daleko a samozřejmě to něco stálo, ale Václavovi rodiče si přáli, aby využil svůj talent a měl lepší život než oni. Aby na to měli, maminka šla pracovat do kravína místního JZD, nohy měla od těch kraviček rozšlapané, ale brala to jako samozřejmost, kterou je třeba udělat. Václav byl hodně ostýchavý, introvertem je ostatně dodnes, a tak se do věci vložil tatínek, který byl naopak mužem činu, do Turnova zajel, všechno si tam prohlédl a vyjednal, problém byl jenom s bydlením, protože škola neměla internát a od Plzně se dojíždět nedalo. Byl to ale lidový člověk, nedělalo mu

problém ve škole promluvit s paní uklízečkou, a měl štěstí – zrovna jí z podnájmu odcházeli maturanti, a tak vyjednal, že u ní Václav může lacino bydlet.

Po maturitě chtěl pokračovat ve studiu na vysoké škole, jak sám ale říká, kvůli svému původu na to neměl „body“, a tak se přihlásil alespoň na nástavbu na výtvarnou školu na Hollarově náměstí v Praze. Ty dva roky mu hodně daly, v Turnově se naučil řemeslo a na Hollarce se zase kladl důraz na uměleckou stránku práce. Samozřejmě bylo třeba najít bydlení, to byl ostatně problém, který Václava provázel po desítky let. Nakonec bydlel v podnájmu na Žižkově, bylo to mnohem dražší než v Turnově, ale rodiče ho i v tom podpořili.

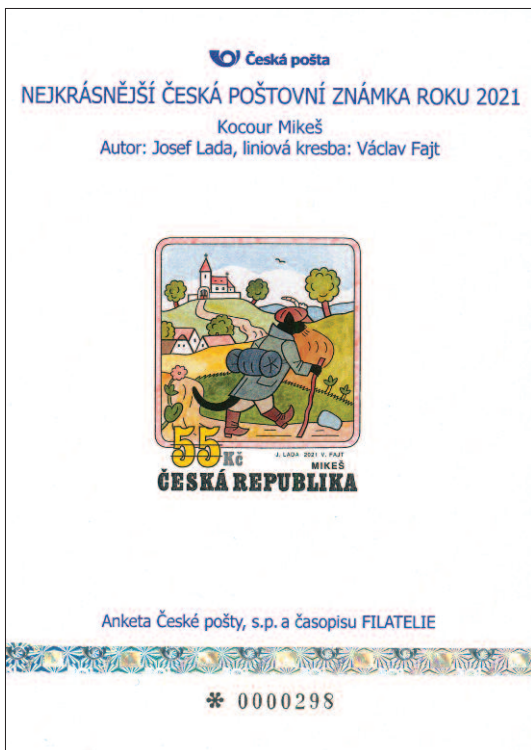
Jako výtvarník už ve dvaceti vykázal takové kvality, že byl hned po škole přijat jako rytec do Státní tiskárny cenin (tehdy se ještě postaru říkalo „tiskárna bankovek“) v Růžové ulici, odkud ho po měsíci odvedli na dva roky na vojnu. Měl přitom štěstí, strávil ji jako kreslič u posádky v Litoměřicích a nevzpomíná na to špatně, ani po výtvarné stránce to nebyla ztracená léta. Po vojně se vrátil do Státní tiskárny. O skvělých vztazích ve Fajtovic rodině vypovídá, že tohle místo mu taky vyjednal tatínek; že se o sebe musí sám brát se Václav musel teprve naučit.

V tiskárně si ho vzal pod křídla Josef Sahula, výborný rytec, který se bohužel nedostal k práci na poštovních známkách, to měli tradičně „propachtované“ někteří jeho kolegové. Václavovi opět nastaly potíže s hledáním bydlení, jak to bylo tehdy obvyklé a pro mnoho lidí je to běžné i dnes. Tatínek mu nakonec sehnal podnájem u invalidního železničáře ve Vysočanech, byl to výborný chlap, u kterého bydlel dva roky. Když pak umřel pan Sahula, jeho paní bývalému chráněnci svého muže nabídl, aby se k ní nastěhoval do rodinného domu v Braníku, aby tam nebyla sama. Bydlela v přízemí a jemu nabídl pokoj v prvním patře, bylo to vlastně první místo, kde mohl ve volnu v klidu pracovat na svých věcech. Samozřejmě měl podanou žádost o přidělení vlastního bytu, ale trvalo ještě mnoho let, než jej získal.

Ve Státní tiskárně cenin pracoval na řadě bankovek, československých, potom českých, ale i kubánských (a soukromě na slovenských a litevských), vedle toho rozkreslil a vyryl mnoho dalších prací, některé i podle svého návrhu. Ke známám se hned tak nedostal, v tom to měl podobné jako jeho dávný mistr Sahula. Teprve po deseti letech, když staří rytci začali odcházet, byly mu v roce 1983 nabídnuty první zakázky – hodnoty 1 a 3,60 Kčs z emise Ochrana přírody.

Po nich následovaly desítky a později stovky dalších, pro naše, a někdy i zahraniční vydání, některé dokonce zvítězily ve významných soutěžích u nás i ve světě. Nejčerstvějším příkladem je vítězství v Anketě o nejkrásnější známku roku 2021 (Kocour Mikeš).

V roce 1986 se Václav Fajt opět stěhoval, po mnoha letech mu byl konečně přidělen byt, i když jen jedna místnost čtvrté kategorie. Bylo to ale ve Školské ulici, takže to měl do práce jen kousek přes Václavské náměstí. O tři roky později, při cestě zpět, tady schytl při Palachově týdnu ledovou sprchu z policejní stříkačky, měl z toho pak vysoké horečky a dlouho se kurýroval.

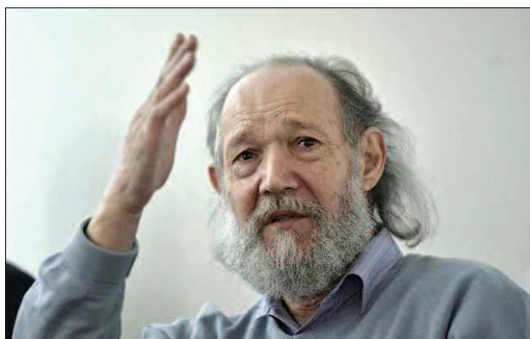
Významný v jeho životě byl rok 1994 – to si konečně koupil vlastní byt, v Praze 4, poblíž parku Jezerka, kde je naprosto spokojený a bydlí a tvoří v něm dodnes. A taky sebral odvahu a z tiskárny odešel na volnou nohu. Říká o tom, že to byla velká úleva, nemuset chodit do zaměstnání a moci tvořit podle svého.

Popravdě se tomu nedivím, jak jsem Václava Fajta za ty roky alespoň trochu poznal, je to muž pevných zásad, který si zvykl nenechat si od jiných do věcí foukat. Člověk s velmi vyvinutým smyslem pro zodpovědnost a spravedlivý přístup, který očekává od jiných a sám tak také vystupuje a žije. To není běžné a leckdo to dokonce může považovat za obtížné, mně se to ale líbí.

Jako rytec má výhodu, že sám maluje, ví tedy, co vyžaduje vícebarevná rytina, aby zachytila polotóny, a i když je znám spíše jako autor robustního, dramatického výrazu, umí rýt i velmi jemně a hustě, třeba deset čárek na milimetr, a to se jinde hned tak nevidí. Pro vlastní tvorbu využívá do zrcadlova leštěné desky z

měkké oceli, které si obstaral v Německu, z nichž si pak sám doma tiskne fázové otisky a soutisky. Ročně udělá tak dvě takové složité práce, podle vlastních obrazů nebo podle děl jiných výtvarníků, které se mu líbí. Nedělá to pro výdělek, prostě ho to baví, letos tak vytvořil portrét Jana Žižky podle V. Hlavý.

Rytí do oceli je tvrdá a usilovná práce, dělá se rukama, a ty, spolu s rameny a lokty leckdy pěkně bolí, člověk je ztuhlý a má utlačené útroby. Ale Václav Fajt pochází z rodiny, kde od nepaměti fyzicky pracovali všichni, prarodiče, rodiče i bratr (ten dělal v Plzni opraváře zemědělských strojů), a tak je to prostě samozřejmé pokračování v rodinné tradici, i když v jiném oboru.

Rytina je taky řehole a Václav Fajt se jí po většinu života zcela oddal. Mnoho let žil jen jí a osobní život byl na druhém místě. Neozženil se, a i když už desítky let žije s kamarádkou, dobře ví a cítí, že i přes pochopení, které pro něj a jeho práci má, měla by právo si občas postěžovat. Jak Václav Fajt sám říká, „Dřív jsem byl dokonce ještě neomalenejší, ale život mě naučil. Pochopil jsem, že je namíste být k životní přítelkyni empatický a umění už nemusí být na prvním místě. I díky ní jsem s uměním pořád šťastný. Když se ohlédnu zpátky, byl to dobrý život. Neměnil bych!“

Česká pošta k jubileu malíře a rytce Václava Fajta připravila reprezentativní soubor dvou listů adjustovaných společně v deskách, na levém z nich (je vyobrazen i na titulní straně tohoto čísla) jsou otisky a soutisky rytin známek z roku 2004. Soubor je v prodeji na filatelistické přepážce Hlavní pošty v Praze a v Postfile za cenu 355 Kč.